

Rovers, B. 1998. "Zit er nog een beetje vooruitgang in de criminologie?" Nieuws voor criminologen, pp. 1-3.

Zit er nog een beetje vooruitgang in de criminologie?

Ben Rovers

Ik ben vast niet de enige sociale wetenschapper die regelmatig met grote jaloezie kennis neemt van wat de collega's in de exacte disciplines nu weer allemaal ontdekt hebben. De ontwikkelingen daar volgen elkaar in hoog tempo op. Alleen al in de natuurkunde buitelen de nieuwe inzichten de laatste decennia over elkaar heen; de zwarte gaten zijn nog niet gedicht of er duikt alweer een superstringtheorie op. Geen vrijblijvende gedachtenspinstjes, maar theorieën met een grote T die de academische gemeenschap telkens opnieuw tot een intellectueel orgasme weten te brengen. Ik heb laatst ergens gelezen dat er op dit moment zelfs wordt gewerkt aan De Theorie Van Het Alles. Binnen 20 jaar zal deze theorie zijn definitieve vorm krijgen en als ie blijkt te kloppen kunnen we straks allemaal iets anders gaan doen. Trouwens, niet alleen in de natuurkunde gaat het snel, ook in de biomedische hoek en in de genetica schijnt het reuzehard te gaan. Ik hoorde genknutselaar Galjaard onlangs spreken over euthanasie in de embryonale fase (de techniek staat voor 'niets'). Dit naar aanleiding van ontwikkelingen in de prenatale genetische diagnostiek. Alom vooruitgang dus, ook in de medische wetenschap.

Voor me ligt een krantenfoto van Stephen Hawking, de natuurkundige die het zwarte gat ontdekte, omdat hij er zelf al jaren in leeft. Terwijl ik naar de foto kijk, vraag ik me af of deze man, als hij nu zou worden geboren, door 'Galjaards voorronde' zou komen...of is dit een demagogische gedachte? (Bestaan die überhaupt?) Het was meen ik *good ol'* Karl Marx die ooit gezegd schijnt te hebben dat kennis vrijmaakt. Helaas heeft de geschiedenis meer dan eens ook het tegendeel bewezen, ons telkens achterlatend met de vraag wat we eigenlijk aanmoeten met het vooruitgangsideaal in de wetenschap.

Hoe zit het in ons eigen vakgebied, de criminologie? Gebeurt daar nog wat? 'Ons hoogtepunt' in de afgelopen tien jaar was het onderzoek naar de georganiseerde misdaad in Nederland, uitgevoerd door de bende van vier, in opdracht van de parlementaire enquêtecommissie onder leiding van wijlen Maarten van Traa. De vier heren hebben een monsterklus geklaard, zoveel is zeker. Van één van de betrokkenen vernam ik destijds dat hij 8 dagen per week 30 uur per dag ermee bezig was (iemand die een inzet van 120 procent letterlijk neemt). Wie nu terugkijkt op wat er na dat half jaar noeste arbeid is afgeleverd, kan niet anders dan diep onder de indruk zijn van de hoeveelheid informatie die in zo'n korte tijd bij elkaar is gebracht. Maar wat is eigenlijk de wetenschappelijke waarde van dit onderzoek? Heeft het een nieuwe theorie opgeleverd die ons uitzicht biedt op onverwachte horizonten, zijn er ingrijpende nieuwe bevindingen gedaan die ons huidige wereldbeeld op zijn kop zetten? Ik moet eerlijk bekennen dat ik van het hele onderzoek alleen heb onthouden dat Bovenkerk geen Turken kan tellen, maar is dat nieuws voor mensen met antropologen in hun kennissenkring? (Antropologen zijn de WAO-ers van de wiskunde, dat is algemeen bekend.) Spannend was het onderzoek naar de georganiseerde misdaad zeker, maar wetenschappelijk vernieuwend was het zeker niet. En dat was dan ons hoogtepunt. Nee, veel vooruitgang zit er niet in de criminologie, daarvoor ontbreekt het ons aan de begrippen om nieuwe waarnemingen te kunnen doen. Nieuwe theorieën zijn in dit opzicht maar al te vaak oude koek: nieuwe termen, oude begrippen. Ik heb Hoogerwerf eens horen beweren dat alle moderne theorieën kunnen worden teruggevoerd op enkele klassieke

basisgedachten, die we -hoe kan het ook anders- bij de Grieken al kunnen aantreffen ('Alles is Aristoteles', luidt zo'n beetje zijn credo). Oude wijn in nieuwe zakken.

Laten we ons nu eens voorstellen dat de criminologie zich net zo snel of misschien nog wel sneller ontwikkelt dan de natuurkunde, de genetica en al die andere geïllustreerde disciplines (dit vereist enige concentratie). Waar zal het ons brengen? We worden nu al gek van al die beleidmakers die van ons willen horen hoe ze hun problemen moeten oplossen met criminele jongeren, overlastgevende verslaafden, mafiose vrouwenhandelaren, etc. Stel je voor, dat zo'n ambtenaar of politicus (of dagblad De Telegraaf) opnieuw bij ons komt met zo'n vraag en dat we ons niet langer achter onwetend en vrijblijvend gebabbel kunnen verschuilen, omdat we het antwoord ECHT weten! Welke 'goede daden' kunnen we verrichten? We zouden de politie in staat kunnen stellen alle misdrijven op te lossen. Preventiebeleid zou niet langer gefröbel in de marge zijn, maar 100 procent resultaat hebben. We zouden middelen kunnen aanreiken om de recidive tot nul terug te brengen. We zouden, kortom, een paradijs op aarde kunnen creëren, bevolkt door louter nachtmerries.

Zeker onder criminologen kom je nog wel eens de elders uitgestorven soort van de geëngageerde wetenschapper tegen. Deze wil niets liever dan de maatschappij een dienst bewijzen met zijn kennis, maar ziet zich in de geschetste situatie geconfronteerd met een 'Oppenheimerdilemma': wat gebeurt er eigenlijk met mijn kennis en vind ik alles okay? In 'het verleden' kwam het allemaal niet zo nauw; niemand wist iets, iedereen deed maar wat en het leidde allemaal tot (zo goed als) niks. Maar dat verhaal gaat in dit scenario niet langer op, want we weten maar al te goed waar we het over hebben. De gevolgen kunnen verstrekkend zijn; prenatale euthanasie is kinderspel (excusez le mot) vergeleken bij de implicaties die onze kennisproducten voor de samenleving kunnen hebben. Er bestaat niet zoiets als een ethisch-neutrale toepassing van kennis; alles wat kan zal ooit mogen en dus gebeuren. Er bestaat een dubieuze relatie tussen de productie van kennis en de productie van vrijheid; kennis leidt tot vrijheid, maar niet voor iedereen, want de vrijheid van de één gaat onherroepelijk ten koste van de vrijheid van een ander (want waar winnaars zijn zullen ook verliezers zijn). Het hooggewaardeerde goed heeft ons dus in een houdgreep: het maakt ons vrij en ketent ons tegelijkertijd. Hoe meer kennis, des te groter onze vrijheid en des te zwaarder onze ketenen. Wetenschappelijke vooruitgang impliceert beide processen. Ik troost me dan ook met de gedachte dat ik een achterlijke discipline beoefen: ik lever graag een beetje vrijheid in voor een beetje vrijheid.